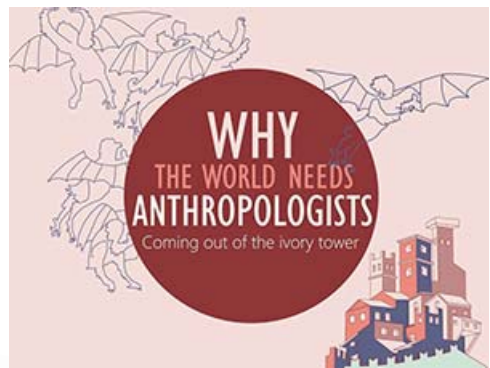

Gyakorlati értékű tudás és kulturális antropológia

failures
insights
experiences
growing
flexibility
interactions
observations
adaptability
value
opportunities
triumphs
reflections
practice
learning

Carole E. Hill és Marietta L. Baba

Globális összefüggések és a praxisantropológia a 21. században

A jelen tanulmánykötet a szerkesztőknek [ti. a jelen írás szerzőinek – *a ford.*] a globális antropológiai gyakorlat módszeres megértésére tett tizenöt éves erőfeszítését tükrözi.¹ Ez egyben a legfrissebb terméke az első világméretű, az Antropológiai és Etnológiai Tudományok Nemzetközi Egyesülete (International Union of Anthropological and Ethnological Sciences, IUAES) által 1993-ban engedélyezett Praxis- és Szakpolitikai Antropológiai Bizottság (Commission on Anthropology in Policy and Practice) tevékenységének. Az egyesület létrehozása előtt legalább három évig formálódott a praxis- és alkalmazott antropológusokból álló nemzetközi hálózat. A Praxis- és Szakpolitikai Antropológia Brit Szociálandropológiai Társaságának (British Association for Social Anthropology in Policy and Practice, BASAPP) képviselői 1990 tavaszán az angliai Yorkban azzal a céllal találkoztak az amerikai Alkalmazott Antropológiai Társaság (Society for Applied Anthropology, SfAA) képviselőivel, hogy egy olyan nemzetközi hálózat létrehozásáról és bővítéséről tárgyaljanak, amely különböző nemzetekre és régiókra terjeszti ki a praxis- és alkalmazott antropológusok kommunikációját és együttműködését. Ugyanebben az évben később az Amerikai Antropológiai Társaság (AAA) Igazgatótanácsa (American Anthropological Association's Board of Directors) azt javasolta, hogy a praxis- és alkalmazott antropológusoknak alapítsanak egy nemzetközi bizottságot a világ legnagyobb antropológiai szervezetén, a több mint hetven nemzeti tag-egyesülettel rendelkező Antropológiai és Etnológiai Tudományok Nemzetközi Egyesületén

Forrás: Global Connections and Practicing Anthropology in the 21st Century. In Carol E. Hill és Marietta L. Baba (szerk.): *The Globalization of Anthropology*. NAPA Bulletin 25(1): 1–13. Copyright © 2006 by the American Anthropological Association. Hungarian translation © *Replika*. A fordítást lektorálta Fáber Ágoston.

1 A fordítás a 2006-ban Carol E. Hill és Marietta L. Baba szerkesztésében megjelent tanulmánykötetnek a bevezető tanulmánya (1. fejezet). Az írásban a szerzők a tanulmánykötet egyes fejezeteire hivatkoznak. A kötet eredeti címe *Az antropológia globalizációja* (The Globalization of Anthropology), ami a Nemzeti Praxisantropológiai Társaság (National Association for the Practice of Anthropology, NAPA) lektorált sorozatának, a *NAPA Bulletinnek* a 25. száma. A sorozat szerkesztője Tim Wallace. A NAPA célja az antropológiai tudás és módszerek alkalmazása a gyakorlati problémák megoldásában és a különböző szakpolitikai színtereken. (*A ford.*)

belül. Céljuk az állami és magánszféra különböző területein dolgozó praxis- és alkalmazott antropológusok világméretű hálózatának létrehozása volt, egyrészt, hogy ezzel is elősegítsék a nemzeteken átívelő kommunikációt és a tudás megosztását, másrészt, hogy a nemzetközi együttműködésen keresztül fokozzák szakmai erőfeszítéseik sikerét.

Következésképpen felállt egy kis létszámú előkészítő bizottság, ahova eleinte az AAA, az SfAA és a BASAPP is egyaránt delegált képviselőket. Marietta Baba képviselte az AAA-t és a Nemzeti Praxisantropológiai Társaságot (National Association for the Practice of Anthropology, NAPA), Carole Hill az SfAA delegáltja volt, Sue Wright pedig a BASAPP-é. Ez a bizottság felvette a kapcsolatot az IUAES különböző országokban működő tagszervezeteivel annak érdekében, hogy azok vegyenek részt a nagyobb előkészítő munkálatokban. Kanadai, francia, mexikói és orosz (akkoriban szovjet) antropológiai szervezetek fejezték ki érdeklődésüket a törekvés iránt, és képviselőket küldtek a tervek tárgyaló találkozóra az AAA 1991-ben Chicagóban, Illinois államban tartott évi rendes közgyűlésére. A résztvevők ezen a találkozón foglalmazták meg az IUAES-en belül a Praxis- és Szakpolitikai Antropológiai Bizottság létrehozását célzó előterjesztés első változatát, majd azt népszerűsítették a tagok között és véglegesítették is. Az IUAES 1993-ban hagyta jóvá az előterjesztést (Baba 1999).

Az IUAES Praxis- és Szakpolitikai Antropológiai Bizottságának első gyűlése 1993-ban az IUAES Mexikóvárosban rendezett kongresszusán tartotta első tudományos ülésszakát, ahol tizenkét nemzetből (és az Egyesült Királyságból) érkezett antropológus tartott előadást, melyek közül sok érdeklődőnek. Az előadók Ausztráliából, Kanadából, Costa Ricából, Franciaországból, Nagy-Britanniából, Indiából, Izraelből, Japánból, Mexikóból, Nigériából, az akkori Szovjetunióból és az Amerikai Egyesült Államokból érkeztek. A résztvevők az alkalmazott antropológiának a saját országukban működő szervezeti háttéréről és funkciójáról írtak. A bizottság úgy döntött, hogy megjelenteti az első ülésszakon elhangzott előadásokat; a publikált kötet egyike lett a globális praxis- és alkalmazott antropológia témakörében valaha összegyűjtött tanulmányok legsokrétűbb antológiájának. A tagországok delegáltjai alig várták, hogy kézbe vehessenek egy olyan kiadványt, ami az első, a második és a harmadik világ antropológiai gyakorlatáról nyújt információt. Dr. Mario Zamora, az amerikai College of William and Mary *Harmadik Világ Társadalmi* című sorozatának szerkesztője felajánlotta, hogy az előadásokat a sorozat részeként kiadja egy kötetben. A bizottság elfogadta az ajánlatot, és elkezdődtek a három és fél évig tartó munkálatok, hogy a tanulmányok megjelenhessenek (Baba és Hill 1997). Nagy sajnálatunkra Dr. Zamora a könyv kiadása előtt elhunyt. Noha az amerikai College of William and Mary tiszteletben tartotta a korábban megfogalmazott publikációs kötelezettséget, végül is elállt a sorozat folytatásától. Az 1990-es évek végén a sorozatból el nem adott köteteket Dr. George Appellnek küldték el Maine-be, akik a sorozatban megjelent kötetek újraeladásával bíztak meg, ám azok azóta is ott kallódnak valahol.

A jelen kötet célja és felépítése

A kötetben található tanulmányok a világméretű praxis- és alkalmazott antropológus közösség második törekvését tükrözik, azt, amelyik antropológiai gyakorlatukat kívánja megismertetni másokkal a világ különböző országaiban és régióiban. Mindegyik szöveg a tíz ország egyikéből (Kanadából, Kínából, Ecuadorból, Egyiptomból, Nagy-Britanniából, Indiából, Izraelből, Portugáliából, Oroszországból és az Egyesült Királyságból) származó praxis- és alkalmazott antropológusok nézőpontját mutatja be. Választásunk két okból esett a

felsorolt országokra. Egyrészt azért, hogy biztosítsuk a folyamatosságot és az összehasonlítás lehetőségét az első kötettel (pl. Kanada, Nagy-Britannia, India, Izrael, Oroszország és az Egyesült Államok), másrészt, hogy új hangokat vonjunk be a párbeszédbe (pl. Kína, Ecuador, Egyiptom és Portugália). Az írások az országok nem betűrendet követő sorrendjében következnek egymás után, azokat általában a harmadik, a második és az első világ országainak kategóriájába sorolva.

Mindegyik tanulmány a praxis- és szakpolitikai antropológia (*policy anthropology*) helyzetét mutatja be a szerző saját országában, valamint betekintést nyújt azokba a kritikus kérdésekbe és témákba, amelyekkel a globalizáció kontextusában az alkalmazott antropológusok jelenleg szembesülnek az adott országon belül. A szerzőket arra kértük, hogy munkájuk középpontjába sajátos, időszerű problémaköröket állítsanak, beleértve a következőket is: (1) a praxis-, illetve alkalmazott antropológia története és szervezete, (2) a praxis-, illetve alkalmazott antropológia lényeges pontjai az adott országban (pl. helyi problémák, témák és a munka szakterületei), (3) az antropológia szerepe és hatalma a helyi/globális kapcsolatokban és a szakpolitika kialakításában, beleértve a globalizáció előidézte változásokat is, (4) az akadémiai és praxis-, illetve alkalmazott antropológia közötti kapcsolat természete, (5) a szerzők saját országában jellemző praxis- és alkalmazott antropológiai esettanulmányok.

A szövegeket a fenti témák szerint rendeztük, ezáltal történelmi perspektívába helyeztük a praxis-, illetve alkalmazott antropológia kortárs kontextusában folytatott vitákat. Az írások jól láthatóan demonstrálják, hogy az alkalmazott antropológia bármiféle története kibogozhatatlanul összekapcsolódik a tudományterület egészének a történetével még az olyan országokban is, ahol a praxis-, illetve alkalmazott és akadémiai antropológusok kapcsolata a múltban meglehetősen perlekedő volt. Mindazonáltal meg kell jegyezni, hogy több ország esetében a fejezetek éppen a praxis-, illetve alkalmazott és akadémiai antropológia közötti elmosódott határvonalakra (*distinction*) világítanak rá. A tizenegyedik fejezet részletesen tárgyalja, hogy ezek miért nem nemzeteken átívelő kategóriák.²

Minden egyes tanulmány tartalmaz olyan újszerű információkat, amelyek lehetővé teszik a praxis- és alkalmazott antropológia globális perspektívából történő szisztematikus összehasonlítását és szembeállítását. A fejezetek a praxis- és alkalmazott antropológia helyzetét írják le kilenc országban, adatokat szolgáltatva az antropológia változó természetének világméretű elemzéséhez. Az 1990-es évek elejétől kezdve a globalizáció üteme – a kapcsolatok és a kommunikáció új formáival – gyorsan átalakította az antropológia tudományterületét itt az Egyesült Államokban, ahogyan külföldön is.

Az elmúlt évtizedben világszerte bekövetkezett események (*world events*) világossá tették, hogy milyen kicsi a világ, amelyben élünk. A világ egyik részén tapasztalt eseményeknek, még azoknak is, amelyek adott pillanatban lokálisnak tűnhettek, a hatása napjainkban az egész Földön érezhető. A globális és lokális folyamatokat összekötő, egyre inkább nyilvánvalóvá váló komplex dinamika folyamatosan erősödik – a világ sok tekintetben egyre homogénebb hellyé változott. A kötetben található írások új információkat tartalmaznak a praxis- és alkalmazott antropológiáról, miközben a diszciplínán belül több változást a globalizáció hatásának tulajdonítanak. A szövegek többé-kevésbé részletesen beszámolnak a praxis- és alkalmazott antropológusok nagyrészt publikálatlan aktuális munkájáról. Emellett sok szerző személyes beszámolókat is közöl saját tevékenységéről, a szakterület általános tendenciáinak kontextusába helyezve azokat.

2 A tizenegyedik fejezet magyarul: Baba és Hill (2012: 97–137).

A kötetbeli szövegeket, az első könyvünkben (1997) kiadott tanulmányokat és egyéb, a globális antropológiáról publikált információkat adatokként használjuk fel ahhoz, hogy általános megállapításokat fogalmazzunk meg a globalizációnak a praxis- és alkalmazott antropológiára kifejtett hatására vonatkozóan. Ezeket jelen kötet tizenegyedik fejezetében tárgyaljuk.

Az egység és sokféleség kulcstémái

A kötetbeli írásokban visszatérő témák kellő alapot biztosítanak ahhoz, hogy felmérhessük az antropológia globális gyakorlatának státuszát. Ezek közül több esetben egyetértés mutatkozik azt illetően, hogy milyen problémák érintik a praxis- és szakpolitikai antropológia 21. századi fejlődését és szerkezetét. A tanulmányok ugyanakkor eltérő nemzeti perspektívákat mutatnak be az antropológia céljáról, szerepéről és státuszáról a világméretű változásfolyamatokban. Ebből következően az egyes kérdéskörökön belül különböző nézőpontokról olvashatunk. A fejezetek főbb pontjainak összehasonlításán és szembeállításán keresztül négy, egymással összefüggő alaptémát vázoltunk fel: (1) lokális/globális átalakulások: a tradicionálist érintő kihívás, (2) a lokális/globális kontextusban működő praxisantropológiában rejlő lehetőségek, (3) az akadémiai gyakorlat és a gyakorlati alkalmazás átalakulása és (4) a gyarmatosított és a gyarmatosító nemzetek közötti távolság csökkenése. A fenti kérdéskörök a globális gyakorlat jövőjét tekintve kiemelkedő jelentőségűek, és kihívást támasztanak az antropológiai vizsgálat megszervezésével és a kutatási eredmények felhasználásával szemben.

Lokális/globális transzformációk: megforduló hatalmi viszonyok

A nemzetek közötti és a nemzeteken belüli politikai és gazdasági kapcsolatok változása a 21. században átalakítja az antropológiai alkalmazás és gyakorlat szerkezetét. Egyre több antropológus dolgozik természetükből adódóan többdimenziós és multidiszciplináris projekteken. A 20. században a legtöbb tudományos munkát egy adott helyre tervezték (gyakran Észak-Amerikába vagy Nyugat-Európába), amit aztán máshová is kiterjesztettek. Ezzel szemben az egyes nemzetek most világszerte egyre növekvő mértékben határozzák meg a saját problémáikat és a helyi szituációhoz illő projektjeiket. A jelen szövegben tárgyalt társadalmi és kulturális kérdések, amelyek közül több is a globális-lokális dinamika és zavarok (*dislocations*) eredménye, figyelemre méltóan hasonló természetűek. Idetartozik a migráció és az áttelepítés kérdése, a szegénység, a környezeti és ökológiai gondok, az egészségre és a munkára vonatkozó problémák, a földhasználat és a tulajdonjog kérdése, a nemzeti, a lokális identitás és a politika, valamint az etnikai kisebbségek/öslakos népek kollektív jogai.

Úgy tűnik, a szerzők egyetértenek abban, hogy a fenti problémák kezelése olyan megközelítéseket követel, amelyek a hatalom és a szervezés új alakzatait egyesítik a lokális szinttől kezdve a nemzeti szakpolitikán át a nemzetközi stratégiáig. Több tanulmányban is példákat olvashatunk arról, hogy a helyi emberek és csoportok hogyan válnak a változás elsődleges hatalmi forrásaivá. Tulajdonképpen úgy tűnik, hogy a helyi csoportok egyre növekvő mértékben fordítják meg a dominancia/erőfölény (*dominance*) hagyományos irányát, amely a tradicionális globális struktúrák felől a helyi szintekre hat. A tudástermelés és a tudás cseréje a helyi csoportok között a gyakorlat olyan új modelljének megjelenését eredményezi, amely ötvözi a világ különböző tájairól és régióiból származó perspektívákat és koncepciókat (Mursic 2005; World Anthropologies Network Collective 2005).

Uquillas és Larreamendy (2. fejezet) az ecuadori innovatív projektjükben használt fejlesztési gyakorlatra vonatkozó új alkalmazott perspektívát tárgyalják.³ A szerzők megmagyarázzák, hogy a projektjük miként mozdítja elő a bennszülöttek és az antropológusok közötti tudáscserét. A Világbank támogatta projekt, a PRODEPINE, a szegényeket segítő társadalmi tőkeformákat szándékozik kiépíteni és a „nép(etno)fejlesztést” támogatni az országban lakó őslakos és afrikai származású ecuadori csoportok között. A projekt 1993-as létrejötté óta különböző bennszülött csoportoknak biztosított hatalmat a helyi források mobilizálásához és ahhoz, hogy új forrásokat irányítsanak a legszegényebb népeiséghez és hagyják, hogy ők maguk kezeljék azokat „annak megfelelően, hogy saját meglátásuk alapján mik a problémáik és mi lehet azok megoldása” (2006: 31). A szerzők azt állítják, hogy ez az új megközelítés újradefiniálja a hagyományos és modern tudás jelentéstartalmát, hiszen mindkettőt a szegény ecuadoriak forrásainak és tőkéjének növelése érdekében használják.

Yamskov (6. fejezet) olyan alapvető társadalmi és politikai kérdéseket vizsgál Oroszországban, amelyek magukban foglalják a hatalom kérdését és a helyi kultúrák megőrzését is.⁴ A szerző részt vett egy etnikai csoportok lakta területen végzett kulturális megőrzést célzó nagyobb projektben, amely célja szerint környezetszennyezéssel kapcsolatos információkkal látta el az orosz kormányt. A múltban a szovjet kormányzat olyan stratégiákat alakított ki, amelyek bizonyos közép-ázsiai etnikai csoportok modernizálását kísérelték meg. Valójában az ezekben a régiókban élő nomád lakosságot gyakran erőszakkal telepítették le gazdasági gyakorlataik „modernizálása” érdekében. Ám az 1990-es évek elején kialakított nemzeti stratégiák a környezeti helyreállítást célozták, és megkísérelték revitalizálni az egyik szennyezett területen élő nomád csoport, a burjátok hagyományos kultúráját. Ez az orosz szakpolitika változását mutatja, amely már antropológusokat is alkalmaz a helyi csoportok cselekvési képességének növelése (*enhance the power*) érdekében.

Jianmin és Young (5. fejezet) ehhez hasonlóan olyan kínai projekteket tekintenek át, amelyeknek legfőbb célja a kulturális megőrzés elősegítése és a globalizáció legfőbb hatásaira fogékony vidéki területek ökológiai, társadalmi és gazdasági fejlesztése.⁵ Az olyan változások, mint a privatizáció és a kapitalizmus bevezetése, még a legtávolibb közösségekben is végbe mennek. A helyi gazdák jelentős szerepet játszanak az új programok meghatározásában és kivitelezésében. A kínai kormány antropológusokat alkalmaz annak érdekében, hogy ellenőrizzék, nyilvántartsa bevégyék ezeket a közösségeket, és megszervezzék felkészülésüket a fenti fő változásokra, vagy hogy meg tudjanak azokkal birkózni.

El-Aswad (3. fejezet) ugyancsak összefoglalja a tudás, a helyi csoportok és a nemzeti fejlesztés közötti hatalom alakzatának változását, megállapítva, hogy „az antropológusok (Egyiptomban) a fejlesztés klasszikus nézőpontjától a helyi és globális erők, illetve a fejlesztési folyamatok közötti kölcsönös kapcsolatok megvitatása felé fordultak” (2006: 47).⁶ El-Aswad tanulmányában azt vizsgálja, hogy az antropológusok miként mozdulnak el egyre

3 2006-ban Jorge E. Uquillas szociológus és Pilar Larreamendy társadalomföldrajzzal foglalkozó szakember a Világbank munkatársaként dolgozott a Környezetileg és Társadalmilag Fenntartható Fejlődés, Latin-Amerika és Karib-térség részlegén. (A tanulmánykötet szerzőiről a kötet végén tömör bemutatkozást olvashatunk. A szerzőkről a jelen lábjegyzeteket a fordító készítette a 2006-os leírások alapján. – a ford.)

4 Anatoly N. Yamskov az Orosz Akadémia Etnológia és Antropológia Intézetének kutatója.

5 Wang Jianmin a kulturális antropológia professzora a pekingi Nemzetiségek Központi Egyetemének Antropológia Tanszékén. John A. Young az Oregoni Állami Egyetemen (USA) a kulturális antropológia professor emeritusa, aki az Antropológia Tanszék vezetője volt 18 éven keresztül.

6 2006-ban El-Sayed el-Aswad a Bahreini Egyetemen a kulturális antropológia professzora, korábban az egyiptomi Tanta Egyetem Szociológia Tanszékének vezetője volt.

inkább a kutatási problémák olyan „praxisként” történő konceptualizációja felé, amit sokkal inkább kettőnél több félre épülő gyakorlatként fognak fel, mintsem úgy, hogy az a nemzetközi szervezetek és kormányok múltbeli hegemon gyakorlatára épülne.

Noha az interdiszciplináris praxis- és alkalmazott antropológiai projektek kutatási módszereiket más tudományterületeken bevett módszerekkel egészítik ki, a kötetben olvasható írások többsége, különösen az ecuadori, kanadai, portugál, brit, orosz és egyiptomi antropológiáról írtak, alternatív és interdiszciplináris módszerek alkalmazását tárgyalják a praxis- és alkalmazott antropológiai munkában. Ezeknek a módszereknek, mint a részvételi akciókutatásnak, a részvételi tanulásnak és az egyéb akciómegközelítéseknek, a használata a tudás és a hatalom átalakuló áramlását tükrözi a lokálistól a globális felé. Noha néhány módszer korántsem új keletű (lásd pl. Peterson 1978; Schensul 1986), ami újszerű, az a globális szinten általánossá vált használatuk. A projektek a helyi csoportokat mindinkább a saját sorsuk alakításában aktívan közreműködő embereknek tekintik, akik saját sorsuk alakításában ezeknek az alternatív módszereknek a felhasználásával vesznek részt. Ez a tendencia elmosza a határokat az akadémiai antropológia, a praxis- és az alkalmazott antropológia valamint a kutatás tárgyai között, és közel hozza egymáshoz a diszciplína korábban egymástól eltérő területeit.

A legtöbb praxis- és alkalmazott antropológus szembesül azokkal a különböző szervek, szervezetek és csoportok közötti globális, nemzeti és helyi szinten érzékelhető feszültségekkel, amelyekről a szerzők az egyes fejezetekben beszámolnak. A konfliktusok általában azon kérdés körül összpontosulnak, hogy kinek van hatalma döntéseket hozni a helyi kultúrák megváltoztatását célzó programok tartalmára és annak folyamatára vonatkozóan. 2005-ben a helyi kultúrák felismerése és megőrzése érdekében tett erőfeszítésként az UNESCO (Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete) jóváhagyott egy kulturális diverzitásról szóló egyezményt, amelynek célja az etnikai hagyományok és kisebbségi nyelvek támogatása volt, valamint a helyi kultúrák védelme a globalizáció negatív hatásaival szemben (az Egyesült Államok nem támogatta az egyezményt). A helyi népek (*local peoples*) és a nemzeti, nemzetközi intézmények és szervezetek közötti tárgyalások általában a tudás, a hatalom, a képviselő hangja és a kulturális határok kérdésére fókuszáltak. Ez a jelen kötetbe válogatott tanulmányokban tárgyalt második témakör.

A praxisantropológia hatalma a lokális/globális kontextusokban

A legtöbb fejezetben a központi probléma magában foglalja a következő kérdéseket: egyrészt vajon mi a szerepük a praxis- és alkalmazott antropológusoknak a globális és lokális erőhatások közötti küzdelem közvetítésében, és ebben a folyamatban milyen hatalommal rendelkeznek, másrészt az antropológusok munkája milyen hatást gyakorol a szakpolitika kidolgozására. Noha a szakirodalom évtizedek óta bővelkedik a fenti témákat tárgyaló írásokban, ezek továbbra is foglalkoztatják a diszciplína gyakorlóinak többségét. Mahapatra (4. fejezet) megállapítja, hogy az antropológusok Indiában „nem voltak képesek jelentősen hozzásegíteni a törzsi népeket azon természetüknél fogva adott képességeik regenerálásához, hogy saját érdekeikért harcoljanak és igényt tartsanak jogos részükre az államigazgatásban és a gazdaságban” (2006: 58).⁷ Afonso (10. fejezet) arról számol be, hogy a Portugáliában alkalma-

⁷ L. K. Mahapatra Hamburgban doktorált szociálintropológus, aki számos indiai egyetemen oktatott. A Világbanknál és az UNESCO szaktanácsadójaként is dolgozott.

zott projektben dolgozó antropológusok erőtlenekek voltak a szakpolitika befolyásolásához.⁸ Több olyan esetet is említ, amikor a megbízók (*contract agency*) az etnográfiai beszámolókat pusztán olyan információforrásoknak tekintették, amelyeket kedvük szerint használhatnak majd fel a különböző társadalmi problémák megoldásakor.

Más munkák a nemzeti és nemzetközi politikai és gazdasági stratégiákkal szemben a helyi emberek változó helyzetére fókuszáltak. Ervin és Holyoak (9. fejezet) rámutatnak arra, hogy szükséges lenne számos alapvető témakörrel foglalkozni a helyi népek helyzetéhez kapcsolódó kérdések megoldása érdekében, beleértve az őslakosok önkormányzatának ügyét, a földhasználat kérdését, a multikulturalizmust, a migrációt, az áttelepítést és az iparfejlesztést.⁹ A gyakorlatlalt foglalkozók számára az egyik kiemelkedő központi kérdéskör, hogy az antropológusok és más társadalomtudósok milyen szerepet töltenek be a bennszülött népek sorsának meghatározásában. Ki dönt a helyi csoportok sorsáról – maguk a csoportok, vagy a „kívülállók” (beleértve az antropológusokat is), kiknek a hangja lesz majd hallható a helyi kultúra és tudás megőrzését taglaló szakpolitikai tanácskozásokon?

Mahapatra (4. fejezet), Uquillas és Larreamendy (2. fejezet), Yamskov (6. fejezet) és el-Aswad (3. fejezet) azt állítják, hogy a nemzetközi szervezeteknél dolgozó antropológusok sikert érnek el a társadalompolitika befolyásolásában. Ecuadorban például kétoldalú és nemzetközi együttműködési szervezetek egyre több figyelmet szentelnek a fejlesztés környezeti és társadalmi dimenziójának. Uquillas és Larreamendy szerint ezeknek a szervezeteknek a célja „nemcsak megtalálni a jövedelem újraelosztásának módját, hanem növelni a kedvezményezettek részvételét a döntéshozatalban, és a fejlesztési programokat a helyi viszonyokhoz igazítani a társadalmi, kulturális és ökológiai kérdésekben” (2006: 16). Amellett érvelnek, hogy ez a megközelítés az NGO-k nagyobb szerepéhez vezet a fejlesztésben. Ehhez hasonlóan a nemzetközi szervezetek Egyiptomban is egyre inkább úgy avatkoznak be, hogy közben egyre jobban figyelnek a helyben megfogalmazott véleményekre (*local voices*). El-Aswad megállapítja, hogy Egyiptomban a külföldi ügynökségek nagyobb figyelmet fordítanak az emberek részvételére a projektek megvalósításában, és ebből következően sokkal érdekelttebbek olyan kis projekteknél, amelyeknek konkrét célja a helyi közösségek segítése. Mindazonáltal el-Aswad a globalizáció drámaibb és kevésbé pozitív következményeire is rámutat az egyiptomi népek esetében. Azokat az eljárásokat vizsgálja, amelyekben az antropológusok és más társadalomtudósok kormányzati szervekkel (*agencies*) dolgoznak együtt annak érdekében, hogy jobbá tegyék a globalizációs hatások némelyikét.

Számos tanulmány teszi nyilvánvalóvá, hogy az antropológia gyakorlata bizonyára nem értéktelen vagy nem kellene annak lennie. Nézeteit Radcliffe-Brownéval összevetve Mahapatra kijelenti:

keserűen értettem meg, hogy kizárólag kutatással nem lehet problémákat megoldani, mivel a szakpolitikai döntéshozók és az adminisztrátorok országunkban nem tulajdonítanak nagy jelentőséget a tudományos eredményeknek és a társadalomtudósok javaslatainak, beleértve az antropológusokat is, még ha ugyanazok az adminisztrátorok és szakpolitikusok szponzorálták is a tárgyhoz tartozó kutatást vagy támogattak társadalomtudományi kutatóintézeteket. Ebből következően rá kellett jönnöm arra is, hogy a jó ügyekért és a rossz programok, illetve döntések

8 Ana Isabel Afonso kulturális antropológus az RCSI-Universidade Nova de Lisboa Antropológia Tanszékének oktatója.

9 Alexander (Sandy) Ervin a kanadai Saskatchewan Egyetem antropológia professzora. Lorne Holyoak kulturális antropológus 2006-ban adjunktusként dolgozott ugyanott.

ellen a társadalmi aktivista szerepét is felvéve kell harcolnunk. A társadalomtudományi kutatók önmagukban már nem elegendők (Mahapatra 1992: 328).

Mahapatra írásában az antropológus aktív szerepeit az emberi jogok keretében tárgyalja. Perspektívájának hangsúlyozása érdekében Bose-t (1974), az elismert antropológust idézi, aki azt állítja, hogy „egy indiai antropológusnak nem kellene értéksemlegesnek lennie, ha elvárják tőle, hogy a tudományosan szerzett antropológiai ismereteket alkalmazza” (Mahapatra 2006: 55).

Ervin és Holyoak (9. fejezet) hasonló eltökéltséggel érvelnek a képviselői antropológia (*advocacy anthropology*) vagy a gyakorlat „értéktelített” dimenziója mellett. Azt állítják, hogy a szakpolitikai antropológusoknak „állást kellene foglalniuk” azon alapvető emberi kérdésekben, amelyekkel minden ország szembenéz. Sőt a szerzők amellett érvelnek, hogy a globalizációs folyamatokban az antropológusok egyedüli helyénvaló szerepe azon tevékenységük szorgalmazása és a mellette való aktivista kiállás, amely olyan egyetemisták képzését tűzte ki célul, akik megfelelő tudással és képességekkel rendelkeznek egyrészt a szakpolitikai kérdésekben történő állásfoglaláshoz, másrészt a jelenlegi mainstream antropológiát uraló extrém relativista pozícióval szembeni kritika megfogalmazásához. Mindkét megoldás az akadémiai és a praxis-, illetve alkalmazott antropológus részéről is cselekvést foglal magában. Valójában a fejezetek nagy része azt mutatja, hogy úgy tűnik, ahol a helyi és a nemzeti/nemzetközi célok között valaha szakadás volt, ott a globalizáció kontextusában elmozdulás történik a törésvonalak egyfajta helyreállításának irányába.

Átalakulások az akadémiai és alkalmazott antropológiában

A múltban sok országban gyakran problematikus volt a kapcsolat a praxisantropológusok és a hagyományos akadémiai közegekben dolgozók között (Hill és Baba 2000). 1997-ben Shore és Wright (Nagy-Britannia) a szakpolitikai antropológusok és a hagyományos, akadémiai antropológusok ambivalens, olykor pedig nyíltan ellenséges viszonyát tárgyalták Nagy-Britanniában. A szerzőpáros felvetette a két felet összekötő híd kiépítésének szükségességét, amelynek segítségével a szakemberek képesek lehetnének a brit antropológiában jelenleg uralkodó dualizmust meghaladni. Shore és Wright (1997), az első globális gyakorlatról szóló kötetünkben szereplő legtöbb szerzővel együtt, arra emlékeztetik az olvasót, hogy az antropológiai tudás hasznosságát magának a diszciplínának a kultúrája tartja túszként fogva. Fiske és Chambers (1997) az Egyesült Államokban működő akadémiai antropológia és praxisantropológia közötti kapcsolatot „az elhatárolódás és az összekapcsolódás táncának” nevezte. Az első világ országaiiban a kettő közötti viszonyt, legalábbis az elmúlt ötven évben, sokkal inkább az elhatárolódás, mintsem az összekapcsolódás jellemezte. A kettő közötti viszony azonban a 21. századba lépve megváltozik, ahogyan azt a kötet tizenegyedik fejezete is tárgyalja.

Másrészt néhány országban az antropológiai munka keretét gyakran alternatív ideológiák és kontextusok adják, egy olyan környezet, ahol az akadémiai és a praxis-, illetve alkalmazott antropológia közötti határvonal halvány vagy egyáltalán nem is létezik. Nahmad (1997) a mexikói antropológiával összefüggésben a kutatási eredmények hasznosításának régi hagyományát vizsgálja. Cikkét Manuel Gamio, a Mexikóban első alkalmazott antropológusnak tekintett személy életének és munkásságának történeti bemutatásával kezdi. Mivel Gamio érdeklődött az indiánok gazdasági és politikai állapota iránt, kormányzati adminisztrátor-

ként és egyetemi professzorként is képviselte jogaikat. Nahmad felismeri Gamio kapcsolatait az amerikai antropológiával, és a boasi elméleti feltevések hatásának tulajdonítja azt a szemléletmódot, ahogyan Gamio közelít a mexikói indiánok problémáinak megoldásához. Gamio mexikói és latin-amerikai indianizmusa nagymértékben hatott a mexikói antropológusok későbbi generációira, akik tanulmányaikat arra a kiinduláspontokra alapozva kezdték meg, hogy munkájukat országuk javára kell fordítaniuk.

A jelen kötetben leírt kínai, orosz, mexikói, ecuadori és egyiptomi antropológiatörténet azt bizonyítja, hogy ezekben az országokban az antropológia gyakorlata uralja a tudományterületet, és lényegében a gyakorlat maga a diszciplína. Korábban Bozzoli (1997) azt bizonyította, hogy Costa Ricában az oktatók úgy döntöttek, a hallgatókat a köz szolgálatának etikájára és gyakorlatára tanítják, és tudatosan erre szocializálják őket. Minden Costa Ricán belül végzett társadalomtudományi kutatás célja, hogy alapvető emberi problémákat oldjon meg a kutatási eredmények gyakorlatban történő alkalmazásával. Ez különösen az antropológia esetében igaz, hiszen ennek fókuszában a bennszülött népekkel kapcsolatos témák és kérdések állnak. Bozzoli azt állítja, hogy antropológusnak lenni Costa Ricában annyit tesz, mint praxisantropológusnak lenni. Forline (2004) hasonló pontokat fogalmaz meg a brazil antropológiával kapcsolatban. Azt állítja, hogy az olyan tevékenységek, mint a szakpolitika kialakítása, a közösségfejlesztés és a képviselőlet (*advocacy*), „sohasem képezték különleges alkotóelemét a brazil antropológiának. Ennélfogva anélkül, hogy az alkalmazott antropológiát külön néven nevezték volna, Brazíliában a szakma szerves alkotórésze volt már a kezdetektől fogva” (Forlaine 2004: 2). Ennek következtében ezekben az országokban az egyetemi oktatás ritkán tesz különbséget az akadémiai és az alkalmazott antropológia között, közömbösítve a nyugati (fejlett) országokban a kettő között fennálló feszültséget (lásd még Mursic 2005 és Ntarangwi 2005).

Az antropológia Izraelben viszonylag fiatal tudományterület, és az antropológiai munka nagy része az alkalmazott antropológia körébe sorolható. A praxisantropológusok kivívták munkájuk elismerését, és alkalmazott antropológusokként sikerrel szervezték meg közösségüket. A diszciplínát legnagyobb részét olyan brit antropológusok honosították meg, akik magukkal vitték az akadémiai antropológia modelljét. Mindazonáltal Shabtay és Kalifon (7. fejezet) azt állítják, hogy noha az alkalmazott antropológusoknak problémát jelentett kollégáik elismerése, és hogy az akadémian belül kevés antropológus azonosítja magát alkalmazott szakemberként, az antropológia gyakorlata mindig is jelen volt Izraelben.¹⁰ A szerzők végigvezetnek bennünket az Izraeli bemutató történeti utazáson, és azt szemléltetik, hogy az alkalmazott munka az ország egyedülálló történeti és földrajzi helyzete miatt kezdődött az országban. Csakugyan nehéz megérteni, hogy az izraeli antropológusok hogyan gyakorolják mesterségüket azoknak az összefüggéseknek a megismerése nélkül, melyeknek háttérben az országban tapasztalható sokszínű emberi problémák megoldására vonatkozó aggodalom áll. Néhány évtizedig a bevándorlás, a földosztás, a városi szegények és az egészség kérdése állt az izraeli alkalmazott antropológia középpontjában. Shabtay és Kalifon azzal fejezik be tanulmányukat, hogy jövőbeli tennivalókat terjesztenek elő az izraeli praxisantropológusok számára. Az új kutatási problémák felvázolása mellett azt ajánlják, hogy az

10 Malka Shabtay alkalmazott antropológusként dolgozik Izraelben az Egyiptomi Zsidó Közösséggel évtizedek óta. S. Zev Kalifon alkalmazott antropológus a Bar-Ilan Egyetemen működő Társadalomtudományok Interdiszciplináris Tanszékével áll munkakapcsolatban.

alkalmazott antropológusoknak az újonnan felfedezett erősségeikre kellene építeniük és az egyetemi hallgatók oktatásához több programot kellene létrehozniuk. Továbbá felvetik azt is, hogy szükséges lenne kiépíteni egy szakmai hálózatot az akadémián kívül tevékenykedő és az egyetemi közegben dolgozó antropológusok között.

Afonso (10. fejezet), valamint Shabtay és Kalifon (7. fejezet) azt állítják, hogy országaikban az alkalmazott és akadémiai antropológia közötti szakadék pusztá konstrukció. Afonso például rámutat arra, hogy Portugáliában az alkalmazott antropológiát gyakran kötik a gyarmatosításhoz, és hogy ennek következtében időbe fog telni, amíg a tudományterület úrrá lesz az alkalmazásról alkotott negatív elképzelésen. Afonso azonban úgy találja, hogy az utóbbi időben egyre több antropológus vesz részt alkalmazott kutatásban, ugyanakkor pozitív kapcsolatot tart fenn az akadémiai szférával is. Kijelenti, hogy

noha az alkalmazott antropológia Portugáliában még mindig a kezdeti szakaszában van, fontos megemlíteni, hogy az akadémiai antropológusok fokozatosan egyre nagyobb nyitottságot tanúsítanak az olyan változatos témakörök iránt, amelyeket egyértelműen a kortárs társadalmak gyakorlati problémái motiválnak... még akkor is, ha ezeket elméleti érdeklődés keretezi (2006: 168).

Pink (8. fejezet) hasonló tendenciára mutat rá Nagy-Britanniában nagyrészt a globalizáció generálta társadalmi problémák növekedésének köszönhetően.¹¹ Jelenleg brit kormányzati szervezetek toboroznak antropológusokat ezeknek a társadalmi kérdéseknek és problémáknak a kezelésére. Pink „az antropológusok egészséges jelenlétét” is dokumentálja „az állami és a privát szektorban Nagy-Britanniában” (2006: 126). Mindazonáltal az elmélet és az alkalmazás, illetve praxis közötti határvonal továbbra is sokkal inkább szilárdnak bizonyul, mivel az akadémián túli antropológia továbbra is háttérbe szorul. Ezek a leírások éles ellentétben állnak azoknak az országoknak a praxisantropológia-történetével, amelyekben az antropológia régóta fontos szerepet játszik az országbeli problémák megoldásában.

Valóban nyilvánvaló tehát, hogy az antropológiának az a modellje, amelyben az akadémiai és a praxis-, illetve alkalmazott antropológia elkülönül nem létezett és nem létezik a világ minden országában. Yamskov (6. fejezet) azt állítja, hogy az alkalmazott antropológia Oroszországban is jelen van, csak nem a nyugati értelemben. Azokban az országokban, ahol a nyugati modell működik, az akadémiai és a praxis-, illetve alkalmazott antropológia közötti távolság csökkenni látszik. A közeledés lehetséges okait a tizenegyedik fejezet tárgyalja.

A gyarmatosító és a gyarmatosított nemzetek közötti távolság áthidalása

Az utolsó tendencia, amit a kötetben szereplő tanulmányokból összefoglalóan ismertetünk, a hatalom elosztásában tapasztalható elmozdulást érinti, valamint a hatalom és a tudás áramlásának irányát a gyarmatosítónak és a gyarmatosítottnak nevezett országok között. Az antropológia a nyugati tudomány terméke. Hosszú múltra tekint vissza Európában, Kínában, Oroszországban, Kanadában és az Egyesült Államokban – ezeket az országokat tekintik a legfontosabb szereplőknek a világ más országainak gyarmatosításában (vagy újgyarmatosításában). Ők voltak a gyarmatosítók; hosszú ideig ők uralták vagy ellenőrizték valamilyen módon Afrikát, Indiát, Ázsiát, a Közép-Keletet és Latin-Amerikát (a gyarmatosított országokat)

¹¹ Sarah Pink szociálintropológus tanszékvezető docens a Loughborough Egyetem Társadalomtudományok Tanszékén.

az elmúlt évszázadokban. A gyarmatosított területek az antropológiai kutatások tárgyává váltak; ezekben az országokban a bennszülött antropológusokat a legtöbb esetben az uralkodó nemzetek antropológiája szerint oktatták vagy az onnan származó antropológusok tanították őket. Noha az ebben a kötetben közzétett írások nem reprezentálják a világ minden területét, mégis széles spektrumát tárják elének azoknak a nemzeteknek, amelyek az elmúlt háromszáz évben történetileg a gyarmatosítók vagy a gyarmatosítottak közé tartoztak. A gyarmatosító és gyarmatosított országok közötti különbségek, mind a praxis- és alkalmazott antropológiát foglalkoztató kérdések esetében, mind pedig általában az antropológia szempontjából, úgy tűnik, két területen körvonalazódnak: egyrészt abban, hogy a diszciplína egy adott országban milyen gyökerekkel és érdekérvényesítő képességekkel rendelkezik, másrészt az adott ország nemzetközi érdekeltiségében és más nemzetekkel való kapcsolatában.

A hagyományos akadémiai antropológia azokban a nemzetekben tudott tudományos diszciplínaként gyökeret eresztetni, ahol az antropológiai tudást a 19. században gyarmatosításra és az uralmuk alatt álló országok bennszülött népeinek kormányzására használták. Egészen mostanáig a gyarmatosító nemzetek antropológusainak többsége nem tekintett praxis- és alkalmazott antropológiát végző szakemberként magára; a szakmai elvárások a többnyire más országban élő más népek tanulmányozására és a kutatási eredmények publikálására terjedtek ki. Ha éltek bennszülött népek egy uralkodó országon belül, mint az Egyesült Államokban vagy Kanadában, akkor őket hasonló módon tanulmányozták, mint a bármely más országokban élő bennszülötteket. Ennek a kötetnek és az előzőnek (Baba és Hill 1997) a fejezetei azt mutatják, hogy az antropológia gyakorlati alkalmazása és az akadémiai antropológia leginkább a gyarmatosító nemzeteknél áll gyakran konfliktusban egymással. McDonald nemrég arra mutatott rá, hogy „ahogy az amerikai egyetemi oktatók és kutatók presztízse nőtt, úgy csökkent részvételük a közügyekben” (2002: 1). Nadert idézi (1999), aki azzal a felvetéssel él, hogy a polgárháború óta az amerikai egyetemi oktatók és kutatók eltávolodtak a képviselő vagy alkalmazott kutatás formájában történő részvételtől a közügyekben. Úgy tűnik, hogy a gyarmatosító nemzetekben az akadémiai hagyomány vált domináns modellé, elkülönülve attól, hogy valaki tudását az ország érdekében hasznosítsa. Itt az antropológiai munkát nem tekintették állampolgári kötelezettségnek; ezt inkább a köz javára végzett munkaformától különböztették meg (a II. világháború időszakának kivételével).

Ezzel ellentétben a gyarmati történelemmel rendelkező országok nagy részében, amelyeknek népeit antropológusok tanulmányozták, az uralkodó modell azt feltételezi, hogy a tudományterület fókuszában az antropológia gyakorlati alkalmazása áll. Az antropológia a gyarmatosított országokban gyakran más nemzetek uralma alatt fejlődött. A gyarmatosított nemzetekben a konfliktus egy sarkalatos pontjává vált, hogy a külföldiek, köztük a gyarmatosítók is, az őslakosokat a kutatás tárgyaként használták fel vizsgálataikhoz. Ez a konfliktus végül is egy eltérő típusú antropológiát eredményezett – egy olyan antropológiát, aminek célja nem annyira a publikálás volt (ami még most is igaz a gyarmatosító nemzetek mainstream antropológiája esetében), mint inkább a bennszülött népek megóvása és védelme, vagy amelyben az antropológia a nemzeti állampolgárságot előmozdító tevékenységgé (*act of national citizenship*) vált. A gyarmatosított országokban nyilvánvalóvá vált az antropológiai kutatás hasznossága a kormányok szakpolitikájának előmozdításában. Amikor ezek az országok kivívták függetlenségüket, az antropológia funkciójára továbbra is a használhatóság szemszögéből tekintettek, de immáron azt már nem külső erők szolgálatába állítva. A tudományterületet eltérő módon strukturálták, mint a gyarmatosító nemzetekben.

Az akadémiai és az alkalmazott antropológia közötti konfliktusnak nem sikerült kifejlődni olyan országokban, mint Ecuador, Egyiptom, India, Brazília, Costa Rica és Mexikó.

Miközben Oroszország és Kína története során más nemzeteket gyarmatosított, kormányuk szigorúan ellenőrizte az antropológusok munkáját, beleértve az elméleti perspektívát is, és ezek a kutatók többnyire a saját földrajzi régiójukon belül élő csoportokkal dolgoztak. A cél az volt, hogy az embereket saját közegükben tanulmányozzák és vonják ellenőrzés alá. Ennek következtében az antropológia legnagyobb részt alkalmazott volt, mint a gyarmatosított területeken, még a diszciplína modern értelemben vett megújulása után is. Az elméleti és az alkalmazott antropológia kettéosztásának nyugati modelljét általában nem tették magukévá ezekben az országokban.

A hagyományos tudást és a hatalmat érő kihívások

A tanulmánykötetben elemzett lokális és globális folyamatok tökéletesen láthatóvá teszik a tényt, hogy a tudományterület jelenleg is strukturálódik és újraprendeződik éppen úgy, mint minden más csoport egy teret/időt sűrítő világban. Ha mást nem is, azt mindenképpen megtanultuk külföldi kollégáinktól, hogy minden antropológia gyakorlati az adott nemzeti kontextusban. A nem nyugati nemzetekben működő praxisantropológia tapasztalataiból kiindulva azt találjuk, hogy a diszciplína jelenleg egy egységesebb és kevésbé megosztott modellben fejlődik – amely képes lesz áthidalni a 20. században kialakult árkokat.

A globális antropológiára vonatkozó növekvő számú adatok arra utalnak, hogy az antropológiai gyakorlatnak most egy új modellje van kialakulóban. Mahapatra (4. fejezet) ezt nyilvánvalóvá teszi tanulmányában, amikor azt állítja, hogy az antropológia nyugati modellje többé már nem uralkodó Indiában. Mahapatra, más szerzőkkel együtt, a helyi, „otthon nevelt” problémamegoldási modellek gyakoriságát tárgyalja. Ehhez hasonlóan Ribeiro (2004, 2005) arra emlékeztet, hogy az antropológusok most már nem hagyhatják figyelmen kívül, hogy a hagyományosan hegemon helyzetben lévő központokon kívül is egyre több és jobb minőségű antropológiai tudás halmozódik fel. Hill ezeket a változásokat az alábbi állításával foglalta össze:

A diszciplína változó természete új szövetségeket és együttműködéseket kényszerít a nagyközön-séggel, az iparral, a kormányzati és civil szervezetekkel, valamint az egyetemekkel. A 21. században a túlélés érdekében az antropológia visszanyúl a tudományterület hagyományos vizsgálati „tárgyaihoz”. A döntő jelentőségű megegyezések kialakítása a kisebbségi és külföldi népességgel, más diszciplínákkal, a szakpolitikai döntéshozókkal és a nyilvánossággal nélkülözhetetlen az antropológiai képzőerő fennmaradásához és átalakításához... Az ezen együttműködési erőfeszítésekből származó új formák egyfajta „civil antropológiát” hoznak majd létre (Hill 1999: 278).

A globális átalakulás hatásának a praxis- és alkalmazott antropológiára gyakorolt jellegzetes következményeit a tizenegyedik fejezet fejt ki részletesen.

Végezetül a kötetben szereplő fejezetek egy olyan jövő reményét vetítik elénk, amelyben a praxis-, illetve alkalmazott antropológia és az elméleti, illetve akadémiai antropológia közösen fog osztozni. Tudományterületünk új hibrideket hoz létre és közeledéseket eredményez, ahogy a hagyományos, szervezeti és funkcionális különbségek elmosódnak, megfordítva a tudás és hatalom áramlási irányát a diszciplínán belül, illetve az antropológia és a világ között.

Fordította Lajos Veronika

Hivatkozott irodalom

- Afonso, Ana Isabel (2006): Practicing Anthropology in Portugal. In *The Globalization of Anthropology*. NAPA Bulletin 25. Marietta L. Baba és Carole E. Hill (szerk.). Arlington, VA: National Association for the Practice of Anthropology, 156–175.
- Baba, Marietta L. (1999): Creating a New Community of Practicing Anthropologists. *Human Organization* 57(3): 315–318.
- Baba, Marietta L. és Carole E. Hill (2012): Mi áll az „alkalmazott antropológia” elnevezés mögött? Találkozás a globális gyakorlattal. *Néprajzi Látóhatár* 21(4): 97–137.
- Baba, Marietta L. és Carole E. Hill (szerk.) (1997): *The Global Practice of Anthropology*. Studies in Third World Societies, No. 58. Williamsburg, VA: College of William and Mary Press.
- Bose, Nirmal Kumar (1974): Anthropology after Fifty Years. In *Indian Anthropology Today*. Dharani Sen (szerk.). Kalkutta: Calcutta University, Department of Anthropology.
- Bozzoli de Wille és Maria Eugenia (1997): Anthropology of Practice in Costa Rica and Central America. In *The Global Practice of Anthropology*. Studies in Third World Societies, No. 58. Marietta L. Baba és Carole E. Hill (szerk.). Williamsburg, VA: College of William and Mary Press, 81–95.
- el-Aswad, el-Sayed (2006): Applied Anthropology in Egypt. Practicing Anthropology within Local and Global Contexts. In *The Globalization of Anthropology*. NAPA Bulletin 25. Marietta L. Baba és Carole E. Hill (szerk.). Arlington, VA: National Association for the Practice of Anthropology, 35–51.
- Fisher, Michael M. J. (2003): *Emergent Forms of Life and the Anthropological Voice*. Durham, NC: Duke University Press.
- Fiske, Shirley és Erve Chambers (1997): Status and Trends. Practice and Anthropology in the United States. In *The Global Practice of Anthropology*. Studies in Third World Societies, No. 58. Marietta L. Baba és Carole E. Hill (szerk.). Williamsburg, VA: College of William and Mary Press, 283–309.
- Forline, Louis (2004): Applying Anthropology in Brazil. Professionalism and the Commitment to Social Action. *Practicing Anthropology* 26(3): 2–5.
- Hackenberg, Robert A. és Beverly H. Hackenberg (2004): Notes Toward a new Future. Applied Anthropology in Century XXI. *Human Organization* 63(4): 385–399.
- Hill, Carole E. (1999): Challenging Assumptions of Human Diversity. The Teaching Imagination in Anthropology. In *The Social World of Higher Education*. Bernice A. Pescosolido és Ronald Aminzade (szerk.). Thousand Oaks, CA: Pine Forge Press, 271–279.
- Hill, Carole E. és Marietta L. Baba (szerk.) (2000): *The Unity of Theory and Practice in Anthropology. Rebuilding a Fractured Synthesis*. NAPA Bulletin 18. Washington, DC: American Anthropological Association.
- Mahapatra, L. K. (1992): Professional Reminiscences and Musings. In *Science, Culture and Development: L. K. Mahapatra Felicitation Volume*. Nab Kishore Behura és Krishna Chandra Tripathy (szerk.). Bhubaneswar: Paragon Publishers.
- Mahapatra, L. K. (2006): Anthropology In Policy and Practice in India. In *The Globalization of Anthropology*. NAPA Bulletin 25. Marietta L. Baba és Carole E. Hill (szerk.). Arlington, VA: National Association for the Practice of Anthropology, 52–69.
- McDonald, James H. (2002): *The Applied Anthropology Reader*. Boston: Allyn and Bacon.
- Mursic, Rajko (2005): Between Discursive Fitness and Parochialism. Slovene Ethnologists Standing at the Crossroads. *Anthropology News* 46(9): 8–10.
- Nader, Laura (1999): Thinking Public Interest Anthropology, 1890’s–1990’s. *General Anthropology* 5(2): 1, 7–9.
- Nahmad, Salomon (1997): Mexican Applied Anthropology. From Founder Mario Gamio to Contemporary Movements. In *The Global Practice of Anthropology*. Marietta L. Baba és Carole E. Hill (szerk.). Studies in Third World Societies, No. 58. Williamsburg, VA: College of William and Mary Press, 229–244.
- Ntarangwi, Mwenda (2005): African Anthropology Struggling Along. *Anthropology News* 46(9): 9–10.
- Peterson, John H., Jr. (1978): The Changing Role of an Applied Anthropologist. In *Applied Anthropology in America*. M. Elizabeth Eddy és William L. Partridge (szerk.). New York: Columbia University Press, 263–281.
- Pink, Sarah (2006): The Practice of Anthropology in Great Britain. In *The Globalization of Anthropology*. NAPA Bulletin 25. Marietta L. Baba és Carole E. Hill (szerk.). Arlington, VA: National Association for the Practice of Anthropology, 123–133.
- Ribeiro, Gustavo (2004): Practicing Anthropology in Brazil. A Retrospective Look at Two Time Periods. *Practicing Anthropology* 26(3): 6–10.
- Ribeiro, Gustavo (2005): A Different Global Scenario in Anthropology. *Anthropology News* 46(7): 5–6.
- Robertson, Roland (1992): *Globalization. Social Theory and Global Culture*. London: Sage.
- Schensul, Stephen L. (1987): Perspectives on Collaboration Research. In *Corroborative Research and Social Change*. Donald Stull és Jean Schensul (szerk.). Boulder, CO: Westview Press, 211–219.

- Shore, Cris és Susan Wright (1997): Colonial Gaze to Critique of Policy. British Anthropology in Policy and Practice. In *The Global Practice of Anthropology*. Studies in Third World Societies, No. 58. Marietta L. Baba és Carole E. Hill (szerk.). Williamsburg, VA: College of William and Mary Press, 139–154.
- Uquillas, Jorge E. és Pilar Larreamendy (2006): Applied Anthropology in Ecuador. Development, Practice and Discourse. In *The Globalization of Anthropology*. NAPA Bulletin 25. Marietta L. Baba és Carole E. Hill (szerk.). Arlington, VA: National Association for the Practice of Anthropology, 14–34.
- World Anthropologies Network Collective (2005): Establishing Dialogue among International Anthropological Communities. *Anthropology News* 46(8): 8–9.